

VACCINĂRILE ANTIVARIOLICE ÎN ȚARA BİRSEI LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-LEA (1800—1836)

T. C. Jiga

Practicată empiric din cele mai vechi timpuri de oierii și țăraniii multor regiuni locuite de români, ajunsă la afirmare și popularizare prin descoperirea doctorului *Jenner*, vaccinarea antivariolică (VA) n-a reușit să se impună în Țara Birsei decît parțial, în perioada 1800—1936.

Primele date privind VA au fost descoperite de dr. A. *Huttmann* (1) în jurnalul chirurgului și oftalmologului *Mathei Lassel* (1760—1834), care la 1 mai 1799, împreună cu dr. *Iosif Benjamin Barbenius* (1758—1814) au vaccinat antivariolic pe copiii lor. Succesul obținut i-a îndreptățit să facă și alte numeroase inoculări în orașul Brașov.

Pentru a feri copiii de orice complicații viitoare, guvernatorul Transilvaniei, *Samuel Bruckenthal*, permite în 1800 doctorului *Scott* să inoculeze la Sibiu mai mulți copii (2).

Apariția neașteptată în vara anului 1800 a unei epidemii de vărsat în Transilvania (3) a contribuit, desigur, la aplicarea extinsă a vaccinării în masă.

Doctorii J. B. *Barbenius* și Gheorghe T. *Tartler* raportează cu deose-

bită satisfacție judeului Brașovului că, de la data de 26 sept. 1801, au efectuat cu succes mai mult de o sută de vaccinări antivariolice (Arh. St. Brașov, AM nr. 3691/7 dec. 1801) (4).

Medicii amintiți consideră necesar ca inoculările antivariolice să fie efectuate și în comunele din Țara Birsei. Ei se declară dispuși să instituie un instructaj gratuit, săptăminal (vineri între 10—12 și 13—15) pentru îndrumarea medicilor rurali și districtuali. Roagă să se comande și să se aducă de la Viena 12 exemplare din cartea lui *De Carro* (5), împreună cu alte materiale necesare vaccinării.

Guberniul Transilvaniei trimite, prin judele Brașovului, îndrumări amănunțite destinate medicilor, privind felul în care se vor efectua inoculările antivariolice (AM 3718/14 dec. 1801).

Doctorii J. B. *Barbenius* și Gh. *Tartler* consideră drept datoria lor să recomande ca toate cheltuielile pricinuite de procurarea materialelor necesare continuării instructajului antivariolic rural să fie achitate din fonduri publice, ceea ce se și aprobă (AM 3518/25 noiembrie 1802; 3710 9 dec. 1802).

Aplicarea parțială a vaccinărilor determină guberniul Transilvaniei să ordone în 1801 (ord. 9228/1801) obligativitatea inoculărilor, măsură îndreptățită de pericolul crescând. Tipărită în câteva sute de exemplare și în limba română, circulara (2100/1805) reamintește în cuvinte mișcătoare obligația pe care o au „părinții creștini” ca să-și salveze copiii, neuitînd să-i „înzestreze” cu un mijloc sigur de apărare împotriva „îngrozitorului vărsat” (7). Rapoartele trimise la intervale regulate, cu privire la efectuarea vaccinărilor, dau prilej aceleiași autorități să laude rezultatele obținute de doctorii *Barbenius* și *Tartler*, recomandînd să li se acorde alocația de 50 fiorini drept premiu, din fondurile publice (AM 1091/6 mai 1805).

Semne de bun augur nu întîrzie să se arate. Arendatorul *Listken* scrie judeului Brașovului că în cuprinsul teritoriului celor „Șapte Sate” nu există nici un fel de boli epidemice (AM 977/1805), totuși guberniul Transilvaniei își repetă cererea ca rapoartele privitoare la vaccinările efectuate să fie înaintate trimestrial și anunță că protomedicul Transilvaniei trimite medicilor și chirurgilor din Brașov o cantitate mai mare de ser, ce se va putea utiliza la viitoarele inoculări (AM 828/6 apr. 1807). Ceva mai tîrziu (8) se precizează că serul se poate păstra timp de șase luni cu singura condiție de a se feri de orice contact cu aerul. Medicii militari vor putea efectua de asemenea vaccinări, avînd grijă să întrebuițeze ser proaspăt. Popularizarea va trebui făcută, mai ales în mediul rural, prin predici, apeluri, cuvîntări și convorbiri particulare, de către preoți și învățători. După executarea fiecărei vaccinări, se dispune eliberarea unui certificat din partea medicului rural sau districtual și anunțarea preotului confesiunii respective care va trebui să introducă numele (data și nr. certificatului) într-un registru matricol pentru evidență (AM 1510/22 mai 1808).

Apreciînd pozitiv munca neobosită și plină de sacrificii, curtea vieneseză acordă o subvenție de 500 fiorini celor patru medici brașoveni, care s-au distins în efectuarea vaccinărilor. (AM 2597/27 oct. 1808). Deplasarea medicilor în diferite comune era dificilă din cauza lipsei mijloacelor de transport. Judele Brașovului ordonă ca anumite comune (Codlea, Rîșnov,

Vlădeni) să pună la dispoziția chirurgilor *Bruckner* și *Türk* atelajul necesar (AM 2174/14 febr. 1809).

Cu toată publicitatea, inoculările nu s-au putut efectua decât parțial. Preotul evanghelic, *Fillmont*, scrie judei Brașovului (31 mai 1811) că cei 63 de copii care au fost inoculați cu succes în satul Vlădeni, nu reprezintă nici jumătate din numărul total al copiilor din sat (AM 1675/1811).

Ingrijorată de situația privind vaccinările din mediul rural, autoritatea supremă recomandă judei Brașovului (11 febr. 1813), să recurgă atât la mijloace de constrângere (AM 291/1813), cât și la combaterea cu succes a cazurilor izolate, ivite în comuna Cincul (AM 1361/3 iun. 1813) (9).

Lipsa atelajului necesar deplasărilor (AM 2555/17 aug. 1815) și alte deficiențe produc izbucnirea unor cazuri de variolă tocmai în comuna Vlădeni (AM 3199/21 oct. 1815). „Fizicul” orașului dr. *Gürtler* se îngrijește însă imediat de izolare și — pentru o mai bună eficacitate a inoculărilor — propune ca acestea să fie executate și în spitalele pestifere (AM 3651/7 dec. 1815).

Tot în anul 1815 (12 oct.), guvernul Transilvaniei reamintește tuturor medicilor că, pentru efectuarea în bune condiții a vaccinărilor trebuie să aibă rezerve suficiente de vaccin (AM 3117/1815). Dorește însă mai mult zel și depunere de insistențe (AM 1579/1815). Drept recompense, propune plățirea unor sume din fondurile fiecărei comune (AM 2795/1815), iar pentru crearea unor rezerve recomandă încasarea a 10 „bani” (creștări) de la fiecare pereche recent căsătorită (AM 3027/1815).

Cu un an mai târziu, în 1816 (21 nov.) doctorul *Filtsch* raportează cu regret judei Brașovului că în Săcele n-a putut face decât foarte puține inoculări (AM 3139/1816), iar autoritatea supremă (Ord. gubern. 4452/1817) crede necesar să dispună grăbirea pedepsirii țăranilor din Prejmer care au refuzat să fie vaccinați (AM 3557/22 oct. 1818).

Situația nu se îmbunătățește nici mai târziu, căci în 1820 (22 iun.) guvernul ordonă ca medicii rurali să conlucreze cu preoții la popularizarea inoculărilor (AM 1950/1820), dar medicul de circumscripție, dr. *Szoboszlai*, arată că insuccesul nu se datorează lipsei lămuririlor asupra utilității lor, ci nesincerității anumitor fruntași ai vaccinărilor (AM 2093/6 iul. 1820).

Dintr-o statistică asupra inoculărilor antivariolice efectuate în anul 1821 reiese că, din totalul de 1.226 de copii din Țara Bîrsei, au fost inoculați numai 631, adică cu ceva mai mult de jumătate, ceea ce se consideră cu totul neîndestulător (AM 916/28 mart. 1822), dar nu din cauza neglijenței medicilor după cum constată oficiul medical orașenesc (AM 4020/28 nov. 1822).

O impresie neplăcută produc cele șase cazuri de variolă din comuna Rîșnov, ivite la adolescenți între 14 și 21 de ani în primăvara anului 1822, totuși după măsurile de izolare și constatările doctorului *Szoboszlai* nici unul din cazuri n-a prezentat complicații, ceea ce ar dovedi că mai înainte vaccinarea fusese efectuată complet (AM 850/8 mart. 1822).

Se insistă pentru a se ordona sancțiuni și a se trece la inoculări în masă (AM 1669/4 iun. 1823). Drept încurajare pentru orice deplasare în

district, în vederea vaccinării se acordă o diurnă de 40 „bani“ (creițari) pentru medici și 30 pentru chirurgi (AM 3813/30 nov. 1825).

Un caz izolat de îmbolnăvire produce surpriză. Guvernul cere urgent informații asupra îmbolnăvirii subite de vărsat natural a unei persoane internate în carantina de la Timiș. Se dispune izolarea și alte măsuri de combatere (AM 1269/12 apr. 1826). Se ordonă ca locuitorii din satul Timiș, să fie imediat inoculați antivariolic (AM 64/10 ian. 1827).

Din câteva rapoarte medicale de atunci (1826) a reieșit că păstorii și țăranii din Țara Bîrsei se îmbolnăvesc de anumite erupții (pustule) albe, lactate („Auschläge, Milcheiter“). Se dispune ca medicii rurali să anunțe imediat medicul districtului respectiv despre aceste cazuri (AM 2838/9 aug. 1826).

O surpriză și mai mare produce referatul doctorului *Richter* care arată că în suburbia de jos a orașului Brașov au izbucnit anumite cazuri de variolă. Medicul respectiv arată că s-au luat imediat cele mai corespunzătoare măsuri de izolare, neexistînd nici un pericol de răspîndire (AM 611/21 febr. 1827).

Pentru cunoașterea exactă a situației inoculărilor antivariolice, guvernul solicită în continuare întocmirea tabelelor trimestriale, dispune eliberarea gratuită a certificatelor, mai ales pentru săracii din mediul rural (AM 2666/29 sept. 1832) și asigură că ordonanțarea diurnelor cuvenite medicilor care efectuează inoculările se va face de către oficiile de percepție (AM 3325/5 dec. 1832).

Privind inoculările din Țara Bîrsei, tablele trimestriale întocmite și totalizate de medicul districtual, dr. *Greising* oferă date concludente. Medicul, îngrijorat de anumite neglijențe observate în comunele Tirlungeni, Purcăreni și Zizin, propune ca dr. *Navara* din Prejmer să meargă lunar și în aceste comune spre a efectua vaccinări (AM 3222/5 dec. 1832). Se observă însă că în comunele din jurul Branului vaccinările s-au făcut cu mari întârzieri sau nu s-au efectuat aproape de loc în ultimii șase ani (AM 2494/24 aug. 1833). Chirurgical *Streitforder* este trimis la fața locului (AM 2596/28 aug. 1833).

Pentru a exclude pe cît posibil orice complicații și surprize neplăcute se ordonă ca tablele informative să cuprindă rubrici separate, cu privire la cei care au suferit de variolă și la cei care n-au avut nici un fel de boală contagioasă (AM 3136 19 oct. 1833). Se mai arată că nimeni nu va putea să obțină nici o funcție publică și nici nu va putea lucra în vreo organizație de muncă în comun (breaslă, atelier etc.) dacă nu va dovedi că s-a supus în prealabil inoculării antivariolice (AM 3554/27 nov. 1833).

Autoritățile de resort dispun fiecărui medic districtual sau rural ca în cazul ivirii unei epidemii de vărsat să ia imediat măsurile de izolare și combatere fără să mai aștepte noi ordine. Tabelele de inoculări antivariolice să fie trimise tot la 15 zile. Ele să cuprindă și pe cei decedați și felul în care au fost înmormîntați (AM 3974/8 ian. 1834).

Între timp însă se primesc observații din partea autorităților superioare că inoculările antivariolice nu se aplică în mod corespunzător. De fapt, din tablele privitoare la situația inoculărilor executate în anii 1829—30 în Țara Bîrsei reiese că au fost inoculate antivariolic 1.787 de persoane (AM 3694/1830), în anii 1832—33 acest număr descrește, efec-

tuîndu-se numai 1.532 de inoculări, pentru ca în anii 1834—35 să se vaccineze 1.958 de persoane (AM 3747/1835).

Acest fapt a avut o influență negativă în timpul epidemiei de variolă din anii 1835—36. Conform datelor statistice, în orașul și districtul Brașov au decedat în total 69 de persoane (9), fapt care confirmă efectuarea insuficientă a inoculărilor.

Aspectele negative din acest timp au îndreptățit autoritățile să intensifice în anii următori inoculările antivariolice, mai ales în mediul rural.

Sosit la redacție: 21 noiembrie 1973.

Bibliografie

1. *Huttmann A., Barbu G.*: „Medicina în orașul Brașov ieri și astăzi“, Brașov, 1959, 79, 73; 2. „Annalen der Literatur und Kunst“. Viena, februarie 1804, 145; 3. *Neustadter Michael*: „Ueber Kuhpockenimpfung, Sibiu, Hochmeister, 1803, 19; 4. Arh. St. Brașov și AM sînt prescurtări pentru = Arhivele Statului Brașov și AM (Fondul) Actele Magistratului (după care urmează numărul și data actului); 5. *De Carro Johann*: „Beobachtungen und Erfahrungen über die Impfung der Kuhpocke aus dem französischen übersetzt von Dr. Jos von Portenschlag, Wien, 1801; 6. *Váradi Sámuel*: „A' Tehén himlő avagy a' vaktzina“, Wien, 1802; 7. Este tipărită la Sibiu, de către *Martin Hochmeister* „Bibliografia Românească veche“, vol. IV, nr. 302, p. 123; 8. Arhivele St. Brașov, AM 598/23 mart. 1809; 9. *Gusbeth Eduard*: „Zur Geschichte der Sanitätsverhältnisse in Kronstadt“, Brașov, 1884, 41.